

PARLAMENT DE L'ACTE D'INAUGURACIÓ DE L'EXPOSICIÓ DE FONDS HISTÒRIC: Premis Nobel 1901-1915

És la vuitena vegada consecutiva que, a l'inici del curs acadèmic i en aquesta sala Enric Casassas, ens reunim per inaugurar el curs de la Biblioteca de Física i Química. El repàs de les novetats, bones i no tan bones, que afecten la nostra biblioteca ja s'ha convertit en rutina en aquest acte inaugural i també enguany en donarem informació atenta i presentarem la nova exposició temporal que hem preparat.

Com és ben sabut, la situació econòmica del país, i també de la universitat, i les polítiques editorials de les empreses de comunicació científica i cultural han capgirat la concepció de les biblioteques universitàries, que eren considerades fins fa poc temps com les seus de la documentació científica i les garants de l'arxiu i custòdia dels documents que guarden el saber antic i el nou que s'incorpora contínuament. Les dificultats econòmiques evidents s'han traduït a la nostra biblioteca, fins el moment, en les baixes d'alguns títols importants i, també, en la quasi impossibilitat de fer alguna nova subscripció a publicacions emergents de primer ordre. Enguany, doncs, no podem anunciar cap incorporació significativa de revistes o de bases de dades. Cal dir, a més, que l'accés digital a la informació ha substituït completament qualsevol altre mode anterior de divulgació científica i, avui, les prestatgeries dedicades a mostrar les novetats i els darrers números de les revistes especialitzades són buides. El problema no és ja, doncs, la preservació de les col·leccions en paper, totes s'han estrocat, sinó la pròpia coherència d'aquestes col·leccions curosament seleccionades en el seu moment, ja que les revistes, servides en paquets que convenen a les editorials més importants, poden ser donades de baixa per raons diverses i completament alienes als interessos d'investigadors i científics de la universitat. Alguns exemples recents són les baixes de *ChemBioChem* o de *Chemistry: An Asian Journal* ambdues de l'editorial VCH o *Molecular Physics: An international Journal at the Interface between Chemistry and Physics* de l'editorial Taylor and Francis. De fet, la subscripció consorciada del CBUC a les revistes de la Taylor and Francis va ser cancel·lada a finals de l'any 2011 i això ha significat la baixa de setze títols. Cal dir que la Universitat, ha estat sensible al problema generat i ha subscrit pel seu compte sis d'aquests títols, els més consultats, diuen, però no els més interessants a criteri de la Comissió d'Usuaris de la Biblioteca, que manté un esforç crític i continuat d'actualització de les necessitats bibliogràfiques dels científics de la casa. En conseqüència, la Comissió d'Usuaris ha tramés la seva preocupació per aquests fets a l'autoritat acadèmica sense, per ara, haver aconseguit una solució satisfactòria a la voluntat manifesta de participar directament en la necessària selecció dels títols a subscriure. Tot i ser ben conscients de la dificultat del moment, la Comissió d'Usuaris junt amb els Degans de Ciències volem reiterar avui en públic la nostra voluntat de participació col·legiada en la presa de decisions referents als fons de la Biblioteca.

Tot i això, la vida de la biblioteca manté el vigor i l'energia que la caracteritzen. Podem dir amb satisfacció que l'obra artística de l'Eugènia Balcells "Homenatge als elements" s'exhibeix de forma permanent a la paret de l'hemeroteca, sobre la base de dades més emblemàtica per als químics, el Chemical Abstracts, on s'inclou tota la química del passat i del present, i sota la finestra de la Diagonal, on es fa evident de forma molt dinàmica, per una banda la tècnica sorgida de la física, de la química i de l'enginyeria, majoritàriament en forma de motos, de tramvies i d'autobusos, i, per altra banda, la natura subordinada també a les lleis de la física, de la química i de la biologia, en forma de passejants, d'arbres i de núvols. L'obra de l'Eugènia incorpora els espectres atòmics dels elements i és una síntesi preciosa d'alguns dels millors aspectes de la Química i de la Física. Així ho ha entès la IUPAC que ha dedicat a la taula Periòdica de la nostra biblioteca la portada del número de Juny del 2012 de la revista *Chemistry International*. Però la Taula Periòdica de l'Eugènia no és la única que ha requerit la nostra atenció aquest any. També la que tenim en aquesta aula ha incorporat dos elements nous, de nombres atòmics 114 i 116, recentment caracteritzats i batejats, el Flerovi, del grup del Carboni i de símbol Fl, i el Livermori, del grup de l'Oxigen i de símbol Lv, que prenen el nom dels laboratoris on han estat descoberts.

Cal dir també, que la comissió que s'ocupa de la *Collectanea* segueix recollint les publicacions dels científics considerats clàssics en el seu camp de manera que comptem avui amb obra de quasi quatre-cents autors, gairebé tants físics com químics. Cal recordar que les condicions requerides per formar part dels autors de la *Collectanea* són: tenir publicada l'obra completa en forma de *Collected* o *Selected Works*, o haver estat seleccionat pel *Dictionary of Scientific Biography*, més conegut com a *Gillespie* el nom del primer compilador de les biografies dels savis, o haver aconseguit el premi Nobel abans de 1975. Sempre pot haver-hi alguna excepció...

A continuació, vull presentar la vuitena de les exposicions bibliogràfiques temporals que hem preparat, enguany dedicada a la memòria dels primers físics i químics guardonats amb el premi Nobel, des de l'any 1901 fins el 1915. Com tots vosaltres sabeu, Alfred Bernhard Nobel va ser un industrial suec d'èxit i probablement sigui la dinamita la seva invenció més coneguda. Potser per la transcendència d'aquesta aportació, Alfred Nobel va crear la *Nobelstiftelsen* encarregada del reconeixement anual d'aquells que haguessin destacat per haver prestat a la humanitat els majors serveis. En aquesta línia, Alfred Nobel disposa en el seu testament la institució de cinc premis anuals: Física, Química, Fisiologia-Medicina, Literatura i Pau. Cal dir que l'any 1916 la Gran Guerra va interrompre per primera vegada la concessió dels premis de Física i de Química i que és a aquest primer període, tant ric, al que dediquem enguany la nostra exposició. Com que els premiats han deixat la seva obra escrita però no sempre suficientment i adequadament divulgada, l'exposició d'enguany es dedica a l'exhibició dels fons bibliogràfics de la biblioteca corresponents als guardonats amb el premi Nobel durant els primers quinze anys del segle XX. La nostra intenció és continuar amb la presentació avui iniciada abocant la nostra atenció als següents mereixedors del premi Nobel però això no serà, amb tota seguretat, el proper any. L'any 2013 celebrarem el centenari de la

publicació del model atòmic de Bohr, publicació que significà el naixement de la física atòmica moderna, i a aquest esdeveniment cabdal, puc anunciar ja ara, dedicarem la nostra següent exposició. La conferència que ha preparat el Dr. Istvan Hargittal, de la Universitat de Budapest, ens farà conèixer la intensa història dels descobriments de principis del segle XX que varen capgirar les nostres idees sobre la matèria. Vull aprofitar aquest moment per anunciar que la Comissió que ha preparat la mostra d'enguany ens proposa una visita detallada i comentada per algun dels seus membres. Cal afegir aquí que fa uns moments, i coincidint amb aquesta inauguració de curs, s'han fet públics els noms del guardonats amb el premi Nobel de Química de 2012 pels seus estudis sobre "*G-protein-coupled receptors*". Són el Dr. Robert J. Lefkowitz del *Duke University Medical Center* a Durham i el Dr. Brian K. Kobilka de la *Stanford University* a Standford, tots dos centres als Estats Units d'Amèrica.

Encara abans d'acabar, he d'anunciar que, sota el títol "*350 anys de la Royal Society of London*", la Biblioteca ha preparat també una mostra commemorativa. Fa 350 anys, el 15 de juliol de 1662, el rei Carles II va concedir la cèdula reial a la *Royal Society of London*, creada dos anys abans, el 28 de novembre de 1660, a la conferència sobre astronomia impartida per Christopher Wren, a la qual varen assistir diferents intel·lectuals i científics de l'època. Aquesta cèdula constitueix oficialment la Societat i li atorga el permís per a publicar. La biblioteca ofereix, amb aquest motiu, una mostra del seu fons relacionada amb aquesta societat científica, la més antiga de les existents i considerada la creadora de la ciència moderna a causa de l'impuls atorgat a la sistematització de l'experimentació i de la invenció de les publicacions científiques.

Finalment, en nom de la Comissió d'Usuaris que presideixo vull d'agrair l'esforç i la dedicació dels membres de la Comissió Específica responsable del que avui presentem. També vull agrair la col·laboració atenta i professional del personal de la Biblioteca i del CRAI. A la Societat Catalana de Química, la Societat Catalana de Física, la Facultat de Química i la Facultat de Física els agraeixo el seu suport imprescindible. A tots, moltes gràcies.

Barcelona, 10 d'octubre de 2012

